

Petz Gedeon.

A magyar germanisták november 24-én ünnepelték nesztoruknak, Petz Gedeonnak hetvenedik születésnapját. Petz pályáját azonban a szak-tudomány keretei fölé emeli tanári munkássága. Közép- és főiskoláink valamennyi német tanára közvetlenül vagy közvetve az ő tanítványa, de a legszokásosabb szaksoportosítás a magyar-német lévén, legtöbb magyar tanárunknak is nevelője volt.

Egy mult századeleji magyarországi utazó, Ludvigh Sámuel, Sopronba is ellátogatván, útleírásában (Reise in Ungarn 1832) a város legjelentősebb szellemei közt elsősorban Petz Lipótot, az evangélikus líceum tanárát említi meg. Elmondja róla, hogy mint tudós Németország bármelyik egyetemének díszére válnék, mint német író pedig a legkiválóbbak egyike Magyarországon. De mindezen felül nagy ember is. Jelleme igaz és emberséges, élete a legtisztább erkölcs maga, vallása emelkedett és felemelő bölcsesség.

Amit Ludvigh Sámuel százegy esztendő előtt a nagyapáról írt, szóról-szóra ráillik az unokára, Petz Gedeonra is. Ő a fiatalon elhunyt nagyapa derékbetört pályájának sikeres folytatója. Nem véletlen az, hogy ötven esztendőn keresztül magyar nyelven a német nyelvtudományt ápolta, hogy Magyarországnak nevelt német tanárokat s a magyarországi német nyelv-járáskutatást megindította. Egyik szeme ő a láncnak, amelyet Fröhlich Dávid, Bél Mátyás, Windisch Károly Gottlieb, Schwandtner Márton, Glatz Jakab, Schedius Lajos, Petz Lipót alkotnak; valamennyien ugyanahhoz az evangélikus vallású értelmiséghez tartoztak, akik német eredetük mellett a magyar haza leghűbb fiai és német műveltségükkel a magyar ügyet kívánták szolgálni. Innen Petz Gedeon életében és pályáján az a nagy harmónia. Ifjan és egyszerűen rátalált a hivatásra, amely számára rendeltetett: beteljesíteni az apák munkáját.

Tanulmányait a pesti egyetemen kezdte, ahol Gyulai Pál és Heinrich Gusztáv voltak mesterei. Első munkája a magyar húnmondáról szól és ennek a szövényes kérdésnek legvilágosabb megoldása. Azután német egyetemen, a breisgauti Freiburgban, Lipcsében, Berlinben tanult, ahol az újgrammatikus iskola volt rá nagy hatással és fordította figyelmét a német nyelvtudomány felé.

Tudományos munkáit mindig a szigorú, logikus felépítés jellemezte és sohasem burkolózott a zavaros szakterminológia kódébe. Ez az erénye tette igazán nagy tanárrá is. Abban a nagy khaoszbán, amit az egyetemre lépő hallgatónak az alma mater eleinte jelent, ő volt számunkra a vezérlő fényesség. Mindig nyugodt, világos, közérthető volt; nem azért, mert leszállott hallgatói színvonalára, hanem mert értette azt a nagy művészetet, hogy őket magához emelje. Akár irodalomtörténeti, akár nyelvtudományi előadásait hallgattuk, nemcsak anyagot tanultunk tőle, hanem tudományos gondolko-

dást is. Ezért nemcsak germanisták, hanem a szellemtudományok legkülönbözőbb ágainak művelői vallják magukat tanítványainak.

* * *

A tanárt elsősorban tanítványai határozzák meg. Petz tanítványai felett pedig most tarthatunk legkönnyebben seregszemlét, amikor két folyóiratunk Petz Gedeonnak ajánlott ünnepi száma van előttünk. Az egyik magyar, a másik német, jelképezve az ő közvetítő szerepét a magyar és német szellemi élet között. A *Deutschungarische Heimatsblätter* cikkírói között nemcsak tanítványok szerepelnek, hanem Petz Gedeon németországi barátai és tisztelői is, hisz hírneve és tekintélye túlterjedt a magyar glóbuson. M. M. Arnold Schröer kölni professzornak az élen álló cikke címek egy, Sophokles Antigonéjából vett szép idézetet választott: «Nicht mitzuhassen, mitzulieben bin ich da». Párhuzamba állítja saját nagyapja, Schröer Tóbiás Gottfried pozsonyi tanár és Petz Lipót pályáját, akik mindketten a magyarság és németiség között állottak. Ő, az egyiknek unokája egészen németté lett, a másik unoka, Petz Gedeon egészen magyarrá és élete egész munkájával csak a magyar ügyet szolgálta. De a másik népiségnek, a másik kultúrának szeretete, megértése bennük maradt. Az ilyen kettős kultúrájuk elhívátása a népek közötti harmónia ápolása, amit Petz Gedeon pályája is szolgált. John Meier freiburgi professzor (*Brief*) és Friedrich Braun (*Es war einmal...*) visszaemlékezései a Petz Gedeonnal együtt töltött németországi diákévekre közelebb visznek Petz egyéniségének megértéséhez. Gustav Ehrismann (*Meister Alexanders Kindheitslied*), Helmut Klocke (*Der gesellschaftliche Aufbau der deutschen Gemeinde Kunbaja in der Batschka*) és Josef H. Hässler (*Entlassung St. Blasianischer Untertanen nach Ungarn*) cikkei már a szorosabb szaktudomány körébe visznek.

A többi cikk már tanítványoké. Mi sem mutatja jobban Petz egyéniségének sokrétűségét, mint ezeknek a cikkeknek nagy köre. A magyar-német szellemi érintkezések elvi kérdéseivel foglalkoznak Bleyer Jakab (*Aufgaben der Deutschtumforschung im altungarischen Baume*) és Thienemann Tivadar (*Weimar, Wien und die ungarische Literatur*) cikkei. Petz Lipót helyét jelöli meg a magyar szellemi életben Treml Lajos, Németh Gyula Petz Gedeonnak a germanisztikán túlmenő jelentőségét méltatja a magyar tudományosságban. A nyelvtudományt őt értekezés képviseli (Melich János: *Über die ältesten deutschen Lehnwörter der ungarischen Sprache*. Zolnai Béla: *Pseudo-französische Lehnwörter*. Weidlein János: *Zur Frage unserer Siedlungsmundarten*. Gréb Gyula: *Bildliches in der Zipser Mundart*. Moór Elemér: *Zur Geschichte des germ.-s in den deutschen Mundarten Westungarns*), három a néprajz (Schmidt Henrik: *Willst du Kuchen?* Basch F.: *Deutsche Hochzeitstänze in der schwäbischen Türkei*. Bonomit: *Ortsneckereien aus den Ofner Bergen.*), öt a telepítéstörténet és történelem (Huss Richárd: *Deutscher Adel in Siebenbürgen und dessen urheimatliche Herkunft*. Vönház István: *Über die wirtschaftliche Notwendigkeit der deutschen Ansiedlung im Komitate Szatmár*. Riedl Ferenc: *Urkunden über die Ansiedlung der Budaörser*. Schilling Rogér: *Privatsiedlungen unter Josef II*. Hermann Egyed: *Deutsche Legionen im ungarischen Freiheitskampf 1848-49*) vezet. Irodalomtörténeti (Farkas Gyula: *Zur Frage der ungarischen Spielleute des Mittelalters*. Trostler József: *Die Anfänge der ungarischen Persönlichkeitsdichtung*. Koszó János: *Spuren des jungdeutschen Zerrissenheitsromans in der ungarischen Literatur der Vierziger-*

jahre. Pukánszky Béla : *Graf Stefan Széchenyi im deutschungarischen Schrifttum*. Lám Frigyes : *Dr. Béla Alexander. Ein Zipser Mundartdichter*. Réz Henrik : *Deutsche und österreichische Mitarbeiter der Pester Zeitschriften.*), könyvtártudományi (Pukánszky Kádár Jolán : *Deutsche Einblattdrucke in der Kupferstichsammlung des Grafen Alexander Apponyi*. Travnik Jenő : *Zur Entstehung der kirchenfürstlichen Bibliotheken Ungarns im 18. Jahrhundert*) cikkek csatlakoznak hozzájuk s a kötetnek is beillő füzetet Petz Gedeon ötven évre (1883—1933) terjedő irodalmi munkásságának Belohorszky Ferenc-től készített összeállítása zárja be.

Az Egyetemes Philologiai Közlöny élén álló cikke ismét egészen új területre vezet ; Kornis Gyula a középiskoláink elnémetesítésére mutat rá az abszolutizmus idején. A nyelvtudományi cikkek (Melich János : *Merja, mordva*. Husz Richárd : *Az ú. n. indogermán labiovelárisok kérdéséhez*. Schwartz Elemér : *Német dülöneveink jelentősége a magyar tudományosság szempontjából*. Weidlein János : *Dülönév és telepítéstörténet*. Lux Gyula : *Dobsina neve és telepítése*. Gréb Gyula : *Scheuerberg*) köre itt még egy klasszika-filológiai értekezéssel bővül. (Kerényi Károly : *Telesphoros.*) Kurzweil Géza, aki nemrégiben ebből a tárgykörből a budapesti Philologiai Társaságban felolvasást tartott, Hans Sachs magyarországi szerepével foglalkozik, Koszó János Faludi Ferencről ír, Pukánszky Béla Pulszky Ferenc feleségének, Walter Teréznek metamorfózisát mutatja be a bécsi német leánytól a lelkes magyar asszonyig. A számot Petz Lipót két levelének közlése zárja, amelyben az író mint a magyar reformkor nemzetébresztő munkájának részese jelenik meg.

Bár e helyen a cikkekkel érdemük szerint foglalkoznunk nem lehetett, ez a futó felsorolás is megmutatta, hogy Petz Gedeon magvetése milyen aratást hozott.

Pukánszky Kádár Jolán.

A Bécsi Magyar Történeti Intézet újabb munkássága.

A Bécsi Magyar Történeti Intézet évkönyve. I. évf. *Károlyi Árpád* közreműködésével szerkeszti *Angyal Dávid* igazgató. A M. Tud. Akadémia támogatásával. Bpest, 1931. Kertész József nyomdája, Karcag. 354 l. — II. évf. Budapest, 1932. 355 l. — III. évf. **A Gróf Klebelsberg Kuno Történetkutató Intézet évkönyve.** Szerkeszti *Angyal Dávid* igazgató. Budapest, 1933. 412 l. — **Emlékkönyv Károlyi Árpád születése nyolcvanadik fordulójának ünnepére.** 1933 október 7. Budapest, Sárkány-nyomda r. t. 1933. 590 l. — **Gróf Széchenyi István naplói.** III. k. 1826—1830. Szerkesztette és bevezetéssel ellátta *dr. Vizsota Gyula* összes Gróf Széchenyi István munkái. Kiadja a Magyar Történelmi Társulat. XII. k. Budapest, 1932. Egyetemi nyomda. LXXVIII+810 l.

Abba a nagyvonalú koncepcióba, amellyel gróf Klebelsberg Kuno a magyar kulturális élet legválságosabb korszakában a tudományos munkát új életre keltette, szervesen kapcsolódtak be azok az intézetek, amelyek Európa nagyobb városaiban a külföldi levéltárak magyar vonatkozású anyagának a kiaknázását, a külföldi irodalom eredményeinek a megismerését és a tudományos pályára készülő fiatalabb történésznemzedék látókörének a bővítését célozták. Ezek közül az intézetek közül a magyar történetírás legfontosabb őrhelyeül talán a bécsit lehet tekinteni, amely intézet nagynevű alapítója és szervezője iránti hálójaként a *Gr. Klebelsberg Kuno Történetkutató Intézet* nevet viseli.

Az 1920/21-es évben szerény kere-